

Vrijdag 10 en zaterdag 11 juni 1988 feest

Schooljubileum in Sauwerd

SAUWERD - Herdenken vele dorpen het 100- of 125-jarig of zelfs 150-jarig jubileum van hun Gereformeerde Kerk of Christelijke school, in Sauwerd weten ze niet goed of ze zelfs al het 150-jarig jubileum van hun kerk moeten vieren of dat hun kerk 130 jaar bestaat. En van de Christelijke school zouden de Sauwerders zowel het 100-jarig als het 125-jarig bestaan kunnen herdenken.

Want reeds in 1838 stichtte de afgescheiden Ulrumer predikant ds Hendrik de Cock zowel in Adorp als in Sauwerd een Christelijke Afgescheiden Gemeente. In Adorp waren de hoofdonderwijzer Sietse Pieters Brill en de landbouwers Pieter Gosses Oosterhof en Roelf Pieters Medema de leidende figuren, alle bekende beoefenaren. Oefenaren waren individuele kerkleden, die al of niet in opdracht van hun kerk voor groepen gemeenteleden godsdienstoefeningen organiseerden. Deze groepen, die steeds meer los van de kerk een zelfstandig leven gingen leiden en leken op de Doopsgezinde vermaningen, noemde men konventikels. Maar de afscheiding zette in Adorp niet door: omdat koster-voorzanger Brill bij afscheiding in een onmogelijke positie zou geraken, die hem brodeloos zou maken, bleef hij in naam Hervormd.

Al vrij spoedig echter werd hij uit zijn schoolmeesters-kostersfunctie ontslagen, waarna hij uit Adorp vertrok. Ook Medema verhuisde naar Schildwolde, waar hij predikant werd. Door gebrek aan leiding verliep de Afscheiding daar, waarna Oosterhof en enkele

volgelingen zich aansloten bij de op 5 april 1838 geïnstitueerde Afgescheiden Gemeente van Sauwerd en Wetsinge. Hier waren de landbouwers Kornelis Willem Brands, Pieter Kornelis Lugtenborg en Harm Geerts van der Molen de leidende figuren.

Brands was daar samen met Nicolaas Hendrikus Pott, kleermaker en kramer te Wetsinge, een befaamde beoefenaar. Brands wist een grote groep om zich heen te verzamelen, geheel los van de kerk. Daardoor concentreerde zich het godsdienstige leven omstreeks 1825 meer om de oefening Brands dan om de Hervormde Kerken van Sauwerd en Wetsinge.

Maar het merkwaardige is echter, dat de leiders van de groep Brands ook na hun afscheiding lid bleven van de Hervormde Kerk. Daar maakte de classis Groningen van de Christelijke Afgescheiden Gemeente bezwaar tegen en maande de kerk van Sauwerd Brands niet meer voor te laten gaan. Hierin bewilligde de groep Brands niet, waarom de groep zich van de Afgescheiden Kerk losmaakte en weer al konventikel verder ging.

In 1857 werd echter door activiteit vanuit Bedum naast de Brandsgroep opnieuw een Christelijke Afgescheiden Gemeente geïnstitueerd, zoals die tot heden bestaat. Aanvankelijk had deze groep een smalle basis, in tegenstelling tot de Brandsgroep, die in 1862 zelfs een Christelijke school startte, die het in haar bloeitijd tot 75 leerlingen bracht.

'Knels Wilms'

In die tijd hadden de Wetsingers en Sauwerders dus wel kerkelijke keuze-

mogelijkheden. Bekend geworden is het antwoord in die jaren op een vraag aan een Sauwerder, tot welk kerkgenootschap hij behoorde. Zijn antwoord: „Ik bin nait van Groot-kerk en nait Aofschaiden, ik bin van Knels Wilms”.

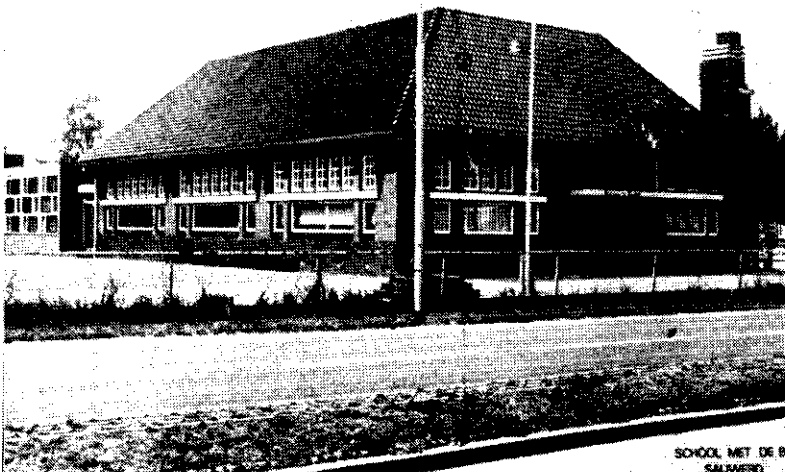
In 1869 overleed Brands en begon zijn groep af te brokkelen. De meeste volgelingen vloeiden weer terug naar de Hervormde Kerk; een aantal voegde zich bij de Afgescheidenen. De Hervormde Kerk en de daaraan gekoppelde openbare lagere school gingen weer een betere tijd tegemoet. De draagkracht voor de ongesubsidieerde Brandsschool was in 1874 reeds zover weggesmolten, dat de school werd opgeheven. Maar niet voor lange duur.

Want in Wetsinge was het collatierecht (het recht om predikanten en onderwijzers te benoemen) in handen van de weduwe Bebingh, de laatste bewoonster van de borg Nieuw-Onsta in Wetsinge, vacant geworden. Door aankoop kwam de Brandsgroep in handen van de collatierechten. Toen dan ook in 1882 ds Jan Keizer, nadat hij 52 (!) jaar de kerk van Wetsinge en Sauwerd had gediend, met erfentant ging, was het duidelijk dat alleen predikanten die van de Gereformeerde gezindte waren, daar kansen kregen.

Allereerst beriep men de voorvechter van Christelijk onderwijs, ds J.J.A. Ploos van Amstel van Reitsum. Deze bedankte echter, waarna werd beroepen zijn geestverwant ds J. Teves van Suameer, die het beroep wel aannam. Vanaf het begin verzette deze predikant zich tegen de hiërarchische structuur volgens de door Koning Willem I ingestelde kerkordening in de Hervormde Staatskerk en vocht hij voor de terugkeer naar de gereformeerde Dordtse kerkverordening van 1619. In 1887 kwam het tot een breuk en ging ds Teves doleren. Vrijwel de gehele kerkeraad en een groot deel der lidmaten volgde hem; slechts 7 lidmaten bleven over. Verder ging alles op de oude voet verder. De dolerenden bleven de kerk en pastorie gebruiken, maar daar zou spoedig een einde aan komen.

Klassikale commissie

Er werd snel een klassikale commissie gevormd onder leiding van ds C.H. Piccardt van Adorp om in Wetsinge orde op zaken te stellen. Van de 7 overgebleven lidmaten werden er snel 4 tot kerkeraadslid benoemd en ging men weer tot het instellen van de 'openbare erediensten' over. De dolerenden, die zich de wettige voortzetting van de kerk achtten, weigerden

Het huidige schoolgebouw, een beeldbepalend pand in Sauwerd.

Een foto uit 1931 met in het midden meester K. Nienhuis, die 33 jaar hoofd was. Rechts op de hoek meester Jan de Vries, links op de hoek handwerkonderwijzeres mejuffrouw E. Teeninga en mejuffrouw Van der Vegte.

aan ringpredikanten de toegang tot de kansel. Café van Zijl werd toen de Hervormde noodkerk.

De dolerenden, die zich instutueerden als de Nederduitsch Gereformeerde Kerk van Wetsinge-Sauwerd zagen een rechtsgeding tegen zich aangespannen om overdracht van de kerkelijke goederen. Dit geding werd door de Hervormden gewonnen. Tevoren had 's zondags politie-optreden de orde om de Wetsinger kerk moeten bewaren. Als laatste werd het gezin van ds Teves met 8 kinderen door de sterke arm uit de Wetsinger pastorie op straat gezet onder het lijdelijk toezieende oog van een toegestroomde menigte geestverwanten. Hoog laaide de vijandschap tussen de groeperingen over en weer op. Ds Teves vond met zijn gezin tijdelijk onderdak bij gemeentelid Jurrien Jacobs Boer en daarna in een als pastorie te gebruiken woning, die aan de inmiddels gereed gekomen Christelijke school was vastgebouwd. Deze school werd nu de noodkerk van de 'Neo-Gereformeerden'.

Een van de eerste daden van de Nederduitsch Gereformeerde Kerk was namelijk de heroprichting van de Christelijke school, waarvoor in dit kerkgenootschap, beziel met de geest van Abraham Kuiper, overal grote ijver bestond. In Wetsinge-Sauwerd werd dit nog in de hand gewerkt doordat de aanvankelijk weifelende hoofdonderwijzer-koster Jakob Kuipers voorheen Sietse Brill in

Adorp, maatschappelijk in een moeilijke positie geraakte. Weldra ontplooidde hij zich echter tot een felle bestrijder van de 'Neo-Gereformeerden'. Dit deed de ouders uit die groep versneld hun kinderen van zijn school nemen, hetgeen de heroprichting van de Christelijke school versnelde. De school, gebouwd aan de Schoolstraat op een terrein van Pieter Pieters Lugtenborg, werd op 12 juli 1888 geopend.

Weldra begonnen ook de kinderen van de Afscheidenen, sinds 1869 Christelijk Gereformeerde geheten, toe te stromen. De Christelijk Gereformeerden en de Nederduitsch Gereformeerden, tijdelijk Gereformeerde Kerken A en B geheten, fuseerden in 1897 tot de Gereformeerde Kerk van Wetsinge-Sauwerd.

De eerste hoofdonderwijzer Sjoerd Steensma, van Kollum afkomstig, bleek een goede keuze te zijn; behalve dat hij een goede onderwijzer was, ontplooidde hij veelzijdig een grote activiteit. De school kwam tot bloei en telde weldra zo'n 125 leerlingen. Van 1900 tot 1933 was Klaas Nienhuis, afkomstig van Dorkwerd, de hoofdonderwijzer.

In 1936 werd de school afgekeurd en werd een geheel nieuwe school gebouwd aan de Burchtweg, één van de beeldbepalende panden van het huidige Sauwerd.

In de oorlogsjaren braken voor de school moeilijke tijden aan, toen de

school voor inkwartiering van Duitse soldaten werd gevorderd. De school kreeg in 1970 tengevolge van groei door forsensinvesting, opheffing van de openbare school in Wetsinge en klasseverkleining in het onderwijs een flinke uitbreiding.

Maar door de komst van de basisschool en de daarmee samenhangende eisen aan het onderwijs, heeft het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen al weer groen licht gegeven voor de bouw van een geheel nieuw schoolgebouw aan de Lindenlaan in Sauwerd-Oost.

Ter gelegenheid van de jubileumviering bij het 100-jarig bestaan van de heropgerichte school verschijnt een gedenkboek, waarin de geschiedenis van kerk en school uitvoerig staat beschreven. Schrijver is de heer J.G. Bakker uit Sauwerd. Hij wil graag in contact komen met oud-leerlingen of anderen, die anecdotes of voorvallen weten, die voor het gedenkboek interessant kunnen zijn. De heer J.M. Pot uit Sauwerd verzamelt oude foto's voor het gedenkboek en ontvangt ook graag oude voorwerpen of leermiddelen voor een tentoonstelling, die als onderdeel voor de jubileumviering op 10 en 11 juni wordt gehouden in het oude schoolgebouw aan de Schoolstraat, eens 'Salvatori' geheten.

De grote ontmoetingsdag voor oud-leerlingen en andere geïnteresseerden wordt gehouden op zaterdag 10 juni 1988. De organisatoren rekenen op een grote opkomst.